

Väike-Maarja Vallavalitsusele
cc 12.02. Ebavere koosolekust osavõtnutele, Keskkonnaametile ja
Keskkonnaministreeirumile

13.02.2009

Ebavere hiiemägi

Väike-Maarja vald on visandanud Ebavere tervisespordi- ja puhkekeskuse arengukava, milles kavandatud tegevused puudutavad Ebavere hiiemäge ja selle naabrust.

Väike-Maarja valla huvi esivanemate püha mäe vastu on tunnustamisvääriiline. Tahame omalt poolt anda panuse mäe heaperemehelikku kasutamisse avalikes huvides kaitstavate kultuuriväärtuste osas.

Ebavere hiiemägi on ajalooline looduslik pühapaik. Tegemist on erakordselt tähtsa ja tähendusliku pärimusliku sakraalobjektiga, mis koondab lisaks loodusväärtustele ka vaimse ja materiaalse kultuuripärandi väärtusi.

Eesti ajaloolised looduslikud pühapaigad on üle-euroopalise tähtsusega pärand. Mitte kusagil mujal läänepoolses Euroopas pole looduslikud pühapaigad ja nendega seotud traditsioonid säilinud nii hästi kui Eestis. Seejuures on möödunud okupatsioonisaajandite ja – kümnendite jooksul valdav enamus meie pühapaikadest saanud tõsiselt kannatada. Põlise metsaga kaetud hiekohti nagu seda on Ebavere hiiemägi, leidub Eestis vaid üksikuid. Nende seas on Ebavere hiiemägi seotud rahvapärимuse, arheoloogiliste leidude ja rahvuskultuurilise tähenduslikkuse poolest erakordne.

Tingituna nõukogude-aegsest ideoloogilisest survest ei võetud Eesti hiekohtasid riikliku kaitse alla pühapaikadena. Ka Ebavere hiiemägi võeti kaitse alla üksnes loodusobjektina. Kultuuripärandit ohustavat olukorda on riiklikul tasandil märgatud ja astutud ka samme olukorra parandamiseks. 2008. a kinnitas Kultuuriminister valdkondliku arengukava “Eesti ajaloolised looduslikud pühapaigad. Uurimine ja hoidmine 2008 – 2012”. Arengukava näeb ette kõigi säilinud ajalooliste looduslike pühapaikade riikliku kaitse alla võtmise sarnaselt ajalooliste kirikutega. Kaitse eesmärk on tagada pühapaikadega seotud vaimse ja materiaalse kultuuripärandi säilimine, tutvustamine ja selle seisundi paranemine.

Arengukava käsitleb ajaloolisi pühapaiku interdistsiplinaarselt ja näeb neid samuti religioossete objektidena, mille kultuuripärandi kaitsmine loob tingimused meie rahva põlise loodususe tavade edasikestmiseks ja põhiseadusliku usuvabaduse tagamiseks.

Praegune seisund

Ebavere hiiemäe kui ajaloolise loodusliku pühapaiga piirid kattuvad üldjoontes Ebavere maastikukaitseala piiridega. Hiiemäe seisundit, sinna rajatud suusaradu ja elektriliine kirjeldab osaliselt Väike-Maarja valla koostatud arengukava visand (lisas). Märkida tuleb, et 2006. a juulis ja 2009. a 12.02. teostatud mõõtmistulemuste kohaselt on

hiiemetsa rajatud suusaradade laiuseks 4 – 10 m. Radade ristumiskohas ületab lagedaks raiutud alade läbimõõt 20 m. Hiimäe Natura alasse jäävas piiranguvööndis, samuti sihtkaitsevööndis on jälgitavad masinaga teostatud mullatööde jäljed. Näha on radade kõrvale metsa alla lükatud kive ja kände, mullakuhilaid ning maapinna süvendamisest tekkinud läbilõikeid. Vaatlused on jäädvustatud fotodel. Valiku fotosid leiab aadressil: <http://www.maavald.ee/maausk.html?rubriik=90&id=3023&op=lugu>

Raie- ja mullatööde ning elektriliinide rajamise käigus on kahjustatud mälestise võimalikku arheoloogilist kultuurikihti, kahjustatud selle esteetilist väärtust ning rikutud oluliselt vaimse kultuuripärandi avaldumiseks vajalikke tingimusi.

Arengukava analüüs

Lähtekohad

Ebavere hiimäe seisund ja tähenduslikkus muudab selle eriti väärtuslikuks pühapaigaks mitte üksnes Väike-Maarja vallale vaid kogu Eesti rahvale ja laiemalt Euroopale. Seetõttu tuleb Ebavere mäe puudutavatesse võimalikesse edasistes arendustegevustes ennetavalt kaasata mitte üksnes Eesti asjaomased asutused ja huvirühmad vaid soovitatavalt ka UNESCO ja Euroopa Komisjoni Natura küsimustega tegelevad spetsialistid.

Mäega seotud mistahes tegevuste kavandamisel tuleb silmas pidada, et need ei kahjustaks olemasolevaid loodus- ja kultuuriväärtusi ning kodanike usuvabadust vaid parandaksid nende seisundit ja võimalusi.

Mägi peab olema avatud kõikidele inimestele, kes külastavad seda looduskeskkonda ja kultuuriväärtusi kahjustamata ja ei takista ajalooliste traditsioonide täitmist.

Ebavere hiimägi on kultuuripärandina ajalooline sakraalobjekt, millele tuleb sarnaselt ajaloolistele kirikutele kohaldada spetsiifilisi kasutustingimusi ja piiranguid.

Sportimisvõimaluste ja turismi arendamisel pole lubatud loodus- ja kultuuriväärtuste kahjustamine ja usuvabaduse piiramine. Häid valitsemistavasid järgides tuleb arvestada juba olemasolevaid või kavandatavaid sportimisvõimalusi kogu piirkonnas. Lääne-Virumaal leidub juba mitmeid traditsioonilisi suusaspordikeskusi, neist mitmed ka mägise pinnavormiga, näiteks Mõedakul, Neerutis, Rakveres, Jänedal, Tapal ja Tamsalus. Samuti tuleb enam tähelepanu pöörata sportimise ja muu aktiivse puhkuse võimaluste loomisele Väike-Maarja valla looduslikult ja kultuuriliselt vähem väärtuslikes piirkondades.

Kavandatavad tegevused

Kunstlume tootmiseks kavandatavad veetrassid piiranguvööndi radade all ja sihtkaitsevööndis, samuti kunstlume tootmine kaitseala piires, kahjustavad looduslikku pühapaika ja ei ole vastuvõetavad.

Kuue istepingi paigaldamine radade äärde on tervitatav. Nende asukohavalikul tuleb lähtuda pühapaiga sihtotstarbelise kasutamise nõuetest. Pinke ei saa paigaldada mäe tippu. Nende sobivad asukohad mäe madalamates piirkondades tuleks kooskõlastada lisaks Keskkonnaametile Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Kojaga.

Uue vaatetorni püstitamise hiiemäele kahjustab oluliselt pühapaiga esteetilist ja vaimset kultuuriväärtust ning muudab võimatuks seal põliste loodusliku tavade järgimise. Hiiemäe tipus varem asunud metalltorni asukoht tuleb korrastada. Eemaldada tuleb betoonblokid ja pinnas käsitsi tasandada. Hiie pärimust ja sellega seotud ajaloolisi tavasid tutvustav teabetahvel tuleb paigutada hiiemäe jalamile kõigi märke tõusvate radade äärde.

Korrastustöödeks on soovitatav kaasata nii kohalikud kui ka kaugemal elavad maausulised ja pärandkultuuri hoidjad. Kõikvõimalikud mullatööd tuleb teha arheoloogi järeelvalve all.

Energiasamba, samuti mistahes muude Eesti traditsioonilisele rahvakultuurile võõraste sümbolite ja rajatiste püstitamine ajaloolisse looduslikku pühapaika kahjustab selle esteetilist ja usulist väärtust ning kultuuripärandit.

Hiiekivi või mistahes muu traditsiooniliselt hiide kuuluva religioosse tähendusega objekti paigaldamisel tuleb see kooskõlastada Tartu Ülikooli looduslike pühapaikade keskuse, Maavalla koja ja Keskkonnaametiga.

Uute radade ja teede ehitamine kaitsealale kahjustab looduslikku pühapaika. Olemasolevad rajad tuleb kohaldada kõikidele jalgsi liikuvatele külastajatele. Senised liikumispiirangud, samuti kelgutamise piirangud, tuleb kaotada. Hiiemäe sihtkaitsevööndis asuvate teede ja elektriliinide osas tuleb alustada loodusliku seisundi taastamise ettevalmistamist.

Olen veendunud, et koostöös Tartu Ülikooli, Väike-Maarja valla ja kõigi huvitatud pooltega suudame kavandada Ebavere hiiemäe edasisi arenguid nii Eesti kui Euroopa üldsusele kõige paremal viisil.

Teen ettepaneku moodustada Ebavere hiiemäega seotud küsimuste arutamiseks esmase töörühma, kuhu kuuluksid Väike-Maarja valla, Keskkonnaameti, Tartu Ülikooli, Väike-Maarja Põllumeeste Seltsi, MTÜ Ebavere Tervisespordikeskuse, Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Kojaga, Härjapea Taarausuliste ja Maausuliste Kojaga, EVT Eesti Põlisrahvaste SA, MTÜ Pandivere Arendus-ja Inkubatsioonikeskuse esindajad.

Lugupidamisega

Ahto Kaasik
Tartu Ülikooli looduslike pühapaikade keskuse juhataja

Tel. 56 686 892

ahto.kaasik@ut.ee